

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 185/09-24

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 7. júla 2009 prerokoval sťažnosť spoločnosti R., a. s., B., zastúpenej advokátom JUDr. J. H., B., vo veci namietaného porušenia jej základného práva na slobodu prejavu a práva na informácie podľa čl. 26 ods. 1, 2 a 4 Ústavy Slovenskej republiky, práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 10 ods. 1 a 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 8 Co 342/05 z 11. decembra 2008 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť spoločnosti R., a. s., o d m i e t a ako zjavne neopodstatnenú.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 17. apríla 2009 faxom a 22. apríla 2009 poštou doručená sťažnosť spoločnosti R., a. s. (ďalej len „sťažovateľka“), ktorou namietala porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práva na spravodlivý

proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), základného práva na slobodu prejavu a práva na informácie podľa čl. 26 ods. 1, 2 a 4 ústavy a čl. 10 ods. 1 a 2 dohovoru rozsudkom Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 8 Co 342/05 z 11. decembra 2008.

Sťažovateľka bola účastníčkou konania v spore o ochranu osobnosti v konaní vedenom pred Okresným súdom Bratislava II (ďalej len „okresný súd“) pod sp. zn. 7 C 139/04, ktorý rozsudkom z 30. mája 2005 zaviazal sťažovateľku (ako odporkyňu) zaplatiť navrhovateľovi sumu 100 000 Sk z titulu neoprávneného zásahu do práv na ochranu osobnosti navrhovateľa a jeho matky.

Sťažovateľka podala proti rozsudku okresného súdu odvolanie, v ktorom namietala *„nesprávne posúdenie legitímneho záujmu na informovaní o smrti M. W., nedostatok aktívnej legitímácie navrhovateľa domáhať sa náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch za neoprávnený zásah do osobnostných práv jeho matky, porušenie zásady subsidiarity a nesplnenie predpokladov pre priznanie náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch“*.

Krajský súd rozsudkom sp. zn. 8 Co 342/05 z 11. decembra 2008 rozsudok súdu prvého stupňa potvrdil a dospel k záveru, *„že uverejnením tela zomrelej došlo k porušeniu jej osobnostných práv, k porušeniu osobnostných práv došlo aj uverejnením fotografií M. W. vyhotovených za jej života, uverejnením časti listu na rozlúčku, že navrhovateľ je aktívne legitimovaný domáhať sa náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch za neoprávnený zásah do osobnostných práv jeho matky...“*.

Sťažovateľka porušenie svojich označených práv a slobôd odôvodňuje aj tým, že Európsky súd pre ľudské práva vo veciach *„Observer a Guardian proti Spojenému kráľovstvu z roku 1991, Handyside z roku 1976, Lingens z roku 1986, Oberschlick z roku 1991, Vogt proti Nemecku z roku 1995, Door a Dublin Well Woman proti Írsku z roku 1992“* už viackrát vyslovil, že *„Sloboda prejavu je jedným z hlavných základov demokratickej spoločnosti; s obmedzeniami vyplývajúcimi z článku 10 ods. 2 sa vzťahuje nielen na informácie alebo myšlienky, ktoré sú prijímané priaznivo, alebo pokladané*

za neškodné, alebo je k nim zaujímavý ľahostajný postoj, ale aj na také, informácie alebo myšlienky, ktoré urážajú, šokujú, alebo znepokojujú. Sloboda prejavu tak, ako je vymedzená v článku 10, podlieha radu výnimiek, ktoré je treba vykladať zúžené a nevyhnutnosť každého obmedzenia musí byť presvedčivo dokázaná.

Tieto princípy sú osobitne dôležité, ak ide o tlač. I keď nesmie prekročiť hranice stanovené *inter alia* v záujme štátnej bezpečnosti alebo udržania autority súdu, prislúcha mu napriek tomu šíriť informácie a myšlienky; verejnosť má rovnako právo ich obdržať; keby tomu bolo inak, potom by tlač nemohla hrať úlohu verejného strážcu...“.

Sťažovateľka ďalej vidí dôvody porušenia svojej slobody prejavu a práva na informácie podľa čl. 26 ústavy a čl. 10 dohovoru v tom, že: „Súd prvého stupňa vychádzal z premisy, že smrť každého človeka, nakoľko spadá do čisto do jeho súkromnej sféry, zásadne nie je prípustným predmetom informovania v tlači. Súd druhého stupňa sa s takýmto hodnotením stotožnil. Takéto východisko má výrazne limitujúci vplyv na slobodu prejavu a právo na informácie, pričom je celkom jasne v rozpore so spoločenskou realitou.“.

Sťažovateľka k tomu tiež uvádza, že «informovanie o smrti spoločensky významných osôb, patrí medzi štandardnú a všeobecne akceptovanú súčasť spravodajstva...»

Smrť spoločensky významnej osoby je legitímnym predmetom spravodajstva. Obmedzenie spravodajstva len na veci týkajúce sa riadenia spoločnosti a dôležitých otázok spoločenského života je neprípustné reštriktívnym a navyše pre tlač neprípustné limitujúcim výkladom...

Považujeme za absurdný argument súdu prvého stupňa, podľa ktorého pojem osôb verejného záujmu zákon nedefinuje, pretože ho definuje právna doktrína i súdna prax. Osobami verejného záujmu nie sú len politici, ale aj osoby verejne činné v rôznych oblastiach (napr. ekonomike, kultúre, športe a pod.), vo všeobecnosti osoby, ktoré sa seba pútajú záujem verejnosti (Švestka, J. a kol.: Ochrana osobnosti podľa občanského práva, L., a. s. 1996, str. 313, 314).

Trváme na tom, nebohá pani M. W. nebola súkromnou osobou. Pani M. W. bola manželkou špičkového politika, bývalého poslanca..., ktorý bol v relevantnom čase ešte

stále funkcionárom politickej strany... Okrem toho pani M. W. bola významnou súčasťou spoločenského života, ako taká sa aj verejne (prostredníctvom médií) prezentovala napríklad na rôznych verejných spoločenských akciách, prezentovala svoje názory a ako vyplýva z jej životopisu, verejne sa angažovala aj vo sfére riešenia otázok verejného záujmu (sociálne otázky, regionálny rozvoj, zdravotníctvo a pod.), čo súdy opomenuli...

Verejnosť preto mala právo byť informovaná tak, ako v prípade smrti iných verejnej známych a významných osobností...

Vyššie analyzovaná nesprávna premisa sa prejavila aj v posudzovaní uverejnenia mŕtveho tela M. W. Súdy v danom prípade posudzovali vec mechanicky (obmedzili sa na absenciu súhlasu), pričom opomenuli celý rad relevantných skutočností.

Poukazujeme na to, že inkriminovaný záber bol urobený z diaľky, neodhaľuje žiadne detaily. Záber zobrazuje len nepatrnú časť tela, neodhaľuje tvár. K smrti M. W. došlo na verejnom priestranstve, pričom záber zobrazuje len to, čo bolo možné voľne pozorovať. Záber osobnosť zomrelej žiadnym spôsobom nedehtonuje, ale zobrazuje síce smutný, ale prirodzený priebeh udalostí spojených s nájdením jej tela. Zhrnúc uvedené, váziac záujmy proti sebe stojace, nemožno tvrdiť, že by došlo k nejakému neprimeranému zásahu alebo že by právo na informácie bolo neprimerane uprednostnené...

Záver súdov o neprípustnosti uverejnenia aj tých fotografií M. W., ktoré boli vykonané a uverejnené s jej súhlasom a počas jej života, považujeme za absurdný. Súd druhého stupňa na str. 4 rozsudku sa obmedzil len na to, že na uverejnenie týchto fotografií nedala súhlas ani zomrelá a ani pozostalý manžel či deti. Úplne stranou pozornosti súdov však zostala spravodajská licencia podľa § 12 ods. 3 ObčZ.

V prvom rade je potrebné poukázať na to, že tvrdenie súdu druhého stupňa o údajnej nespornosti skutočnosti, že privolenie na uverejnenie predmetných fotografií pani M. W. nedala počas svojho života a po jej smrti ho nedali ani jej manžel či deti, je viac ako pochybné. Súhlas na uverejnenie obrazovej snímky môže byť daný ústne či písomne, výslovne či konkludentne. Z predmetných fotografií pritom jasne vyplýva, že boli vyhotovované s jej súhlasom (a súhlasom jej manžela) a pre účely uverejnenia resp. že ide o fotografie už uverejnené. Je teda zrejmé, že tvrdenie súdu je v extrémnom nesúlade s vykonaným dokazovaním.

V druhom rade, i keby súhlas daný nebol, ustanovenie § 12 ods. 3 ObčZ umožňuje pre účely tlačového spravodajstva uverejniť obrazový snímok aj bez súhlasu dotknutej osoby. Oba sudy skúmanie splnenia podmienok podľa § 12 ods. 3 ObčZ vo vzťahu k predmetným fotografiám úplne opomenuli...

Súdy dospeli k záveru o tom, že je daná aktívna legitímácia navrhovateľa na uplatňovanie práva na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch po zomrelej pani M. W. Spôsob, akým sa však sudy s touto právnou otázkou vysporiadali, je absurdný svojvoľný a arbitrárny.

Sťažovateľ od počiatku namietal, že priznanie náhrady nemajetkovej ujmy navrhovateľovi po zomrelej pani M. W. neplní zákonný účel tohto inštitútu a v dôsledku toho sa nachádza mimo ústavných medzí a postráda ústavnoprávnu legitimitu.

Súd založil svoj záver o danej právnej otázke na tom, že právny názor o nedostatku aktívnej legitímácie na uplatňovanie si náhrady nemajetkovej ujmy podľa § 15 ObčZ si doteraz jednoznačne neosvojila ani právna doktrína (tu súd neuviedol ktorá), ani súdna prax, čím argumentáciu súd začal a aj ukončil... To je však argument vskutku absurdný...

Súd druhého stupňa rovnako nereagoval na podstatu argumentácie sťažovateľa. Obmedzil sa len na formálno-gramatický argument, že ustanovenie § 15 ObčZ nevyklučuje, že osoby uvedené v § 15 ObčZ, by nemohli uplatňovať aj tento prostriedok ochrany osobnostných práv...

Súdy v danom prípade nevykonali ústavne konformný výklad § 15 ObčZ v spojení s § 13 ods. 2, 3 ObčZ. Skúmajúc totiž výklad a aplikáciu § 15 ObčZ v spojení s § 13 ods. 2, 3 ObčZ súdmi z hľadiska kritérií podľa písm. a) až c), je zrejmé, že tento výklad a aplikácia z hľadiska uvedených kritérií neobstojí. V dôsledku výkladu a aplikácie § 13 ods. 2, 3 ObčZ súdmi, tieto ustanovenia už zo zrejmých dôvodov neplnia svoj pôvodný legitímny a akceptovateľný účel, a to zmiernenie resp. reparáciu ujmy spôsobnej vo sfére osobnosti zomrelej osoby, ale náhrada nemajetkovej ujmy dotknutej osoby sa stáva sa profitom osoby, ktorej ujma nevznikla...

Žalobca, ktorý ohľadne preukázania predpokladov pre priznanie náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch a jej výšky znáša dôkazné bremeno, neponúkol žiadne dôkazy svedčiace o miere zníženia dôstojnosti či vážnosti svojej alebo pani M. W., rovnako ako dôkazy svedčiace o rozsahu a intenzite svojej inej ujmy. Obsah správy

z psychologického vyšetrenia navrhovateľa klinickej psychologičky PhDr. E. B. zo dňa 20. 01. 2005 je v tomto smere irelevantný, pretože z neho nevyplýva príčinnú súvislosť medzi údajným neoprávneným zásahom žalovaného a vznikom ujmy, ale pojednáva o dôsledkoch medializácie všeobecne. Navyše sa v nej zmiešavajú vplyvy smrti matky a medializácie, takže nie je zrejmá miera údajného vplyvu nevhodnej publicity.

Na základe uvedeného sa domnievame, že neboli preukázané skutočnosti, ktoré by umožňovali priznať náhradu nemajetkovej ujmy v priznanom rozsahu. Samotné uverejnenie článkov v periodickej tlači za daných okolností je bez preukázania konkrétnych dôsledkov dôkazmi irelevantné...

Súd druhého stupňa dospel k záveru, že nie je potrebné preukazovať rozsah a intenzitu ujmy spôsobenej uverejnením fotografií zomrelej osoby jej deťom, ale postačilo zistiť, že k zásahu došlo, do ktorého z osobnostných práv, a akým rozsahom dopadu a s akými následkami v nemajetkovej sfére navrhovateľa a ani ujmu, ktorá matke navrhovateľa a navrhovateľovi bola spôsobená. Takáto argumentácia vlak nemôže obstáť, pretože jednak odporuje ustálenej súdnej praxi samotného Krajského súdu v BRATISLAVE a je nakoniec aj vnútorne rozporná...

Súd druhého stupňa sa vôbec žiadnym spôsobom nevysporiadal s tým, prečo sa odchýlil sa vlastnej judikatúry a preto nepovažoval argumenty sťažovateľa za správne...

V konečnom dôsledku poukazujeme na to, že sťažovateľ namietal nasledovné: „Z právnej úpravy i ustálenej súdnej praxe jednoznačne vyplýva, že priznanie náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch má subsidiárnu povahu vo vzťahu k poskytnutiu primeraného zadosťučinenia podľa § 13 ods. 1 ObčZ. Z ustanovenia § 13 ods. 2 ObčZ totiž jasne vyplýva, že náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch možno priznať iba vtedy, ak by sa zadosťučinenie podľa § 13 ods. 1 ObčZ nezdalo ako postačujúce...

Zo subsidiárnej funkcie náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch potom vyplýva nielen to, že ju možno priznať iba vtedy, ak morálne zadosťučinenie nie je postačujúce, ale aj to, že ju možno priznať len v takom rozsahu, v akom nedošlo k reparácii ujmy priznaným morálnym zadosťučinením. To je základný predpoklad preto, aby bolo možné hovoriť o tom, že náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch je primeraná. Ak však morálne zadosťučinenie nebolo ani navrhované, súd vôbec nemá základ pre to, aby mohol vôbec posúdiť, či je morálne zadosťučinenie postačujúce alebo nie, a ďalej, aká výška náhrady

nemajetkovej ujmy v peniazoch je popri morálnom zadosťučinení primeraná. Podotýkame, že žalovaný nemôže znášať negatívne dôsledky toho, že sa navrhovateľ nedomáha morálneho zadosťučinenia, ktoré je z hľadiska zákonných podmienok prioritné. V opačnom prípade, ak by súd napriek tomu náhradu nemajetkovej ujmy priznal, došlo by k bezdôvodnému obohateniu na strane navrhovateľa, pretože by získal finančné plnenie ako náhradu za ujmu, ktorá by bola úplne alebo čiastočne reparaovateľná nepeňažnou formou zadosťučinenia.

Odvolačí súd na vyššie uvedené argumenty sťažovateľa nereagoval. Navyše je nepochybné, že okrem vhodne formulovaného ospravedlnenia, bolo možné zmierniť údajne vzniknutú ujmu aj inými prostriedkami, ako napríklad ospravedlňujúcim listom. Súdny vôbec nezväzovali skutočnosť, že navrhovateľ rezignoval na to, aby požadoval zmiernenie údajne vzniknutej ujmy morálnym zadosťučinením, ktoré v žiadnom prípade nebolo vylúčené. Navrhovateľ si pritom nemôže zvoliť, či bude požadovať morálne alebo finančné zadosťučinenie, pretože medzi nimi je legálny vzťah subsidiarity. Rezultátom uvedeného je potom to, že navrhovateľ získal finančné plnenie za účelom zmiernenia údajnej ujmy v neprimeranom rozsahu, pretože získal peňažné plnenie aj za tú ujmu (resp. jej časť), ktorú bolo možné zmierniť poskytnutím morálneho zadosťučinenia. Súdny v danom prípade poprel zmysel a účel § 13 ObčZ, pretože zmyslom a účelom nie je poskytovať náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch automaticky resp. vždy iba v peniazoch, ak sa morálne zadosťučinenie nejaví ako postačujúce, ale len v takom rozsahu, v akom ju nie je možné resp. nebolo by možné zmierniť morálnym zadosťučinením. Inými slovami povedané, vždy je potrebné minimálne zohľadniť to, že navrhovateľ rezignoval na zmiernenie ujmy požadovaním morálneho zadosťučinenia a nemôže potom získať peňažnú satisfakciu aj za takúto ujmu...»

Vzhľadom na uvedené sťažovateľka navrhla ústavnému súdu, aby vydal tento nálež:

„1. Krajský súd v BRATISLAVE rozsudkom sp. zn. 8 Co 342/05 zo dňa 11. 12. 2008 porušil

1.1. právo sťažovateľa na slobodu prejavu a právo na informácie zaručené čl. 26 ods. 1, 2 a 4 Ústavy SR a čl. 10 ods. 1, 2 Dobovom o ochranu ľudských práv a základných slobôd,

1.2. právo sťažovateľa na súdnu ochranu zaručené čl. 46 ods. 1 Ústavy SR a právo na spravodlivý proces zaručené čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochranu ľudských práv a základných slobôd.

2. Rozsudok Krajského súdu v BRATISLAVE sp. zn. 8 Co 342/05 zo dňa 11. 12. 2008 sa zrušuje a vec sa vracia na ďalšie konanie.

3. Sťažovateľovi sa priznáva náhrada trov konania.“

II.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy zaručuje, že každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Podľa stabilizovanej judikatúry ústavného súdu (napríklad IV. ÚS 77/02, IV. ÚS 299/04) do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí aj právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon.

Ústavný súd v tejto spojitosti zdôrazňuje, že nejde o porušenie základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivý proces, ak súd nerozhodne podľa predstáv účastníka konania a jeho návrhu nevyhoví, ak je takéto rozhodnutie súdu v súlade s objektívnym právom. Do práva na spravodlivý proces nepatrí právo účastníka konania, aby sa všeobecný súd stotožnil s jeho právnymi názormi, navrhovaním a hodnotením dôkazov. Právo na spravodlivý proces je naplnené tým, že všeobecné súdy zistia

(po vykonaní dôkazov a ich vyhodnotení) skutkový stav a po použití relevantných právnych noriem vo veci rozhodnú za predpokladu, že skutkové a právne závery nie sú svojvoľné, neudržateľné a že neboli prijaté v zrejmom omyle konajúcich súdov, ktorý by poprel zmysel a podstatu práva na spravodlivý proces.

Súčasťou základného práva na súdnu ochranu je aj právo na zákonu zodpovedajúce odôvodnenie, ktorého štruktúra je rámcovo upravená v § 157 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku, a táto norma sa uplatňuje aj v odvolacom konaní (§ 211 Občianskeho súdneho poriadku). Odôvodnenie súdneho rozhodnutia v opravnom konaní nemá odpovedať na každú námietku alebo argument v opravnom prostriedku, ale iba na tie, ktoré majú rozhodujúci význam pre rozhodnutie o odvolaní, zostali sporné alebo sú nevyhnutné na doplnenie dôvodov prvostupňového rozhodnutia, ktoré sa preskúmava v odvolacom konaní.

1. Sťažovateľka v sťažnosti tvrdí, že rozsudkom krajského súdu sp. zn. 8 Co 342/05 z 11. decembra 2008 bolo porušené jej základné právo na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právo na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru z dôvodu, že tento rozsudok nebol riadne odôvodnený, a preto bol svojvoľný a arbitrárny.

Krajský súd sa v ňom riadne nevysporiadal s jej argumentáciou, keď nereagoval na všetky jej relevantné námietky v odvolaní, najmä „*nesprávne posúdenie legitímneho záujmu na informovaní o smrti M. W., nedostatok aktívnej legitímácie navrhovateľa domáhať sa náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch za neoprávnený zásah do osobnostných práv jeho matky, porušenie zásady subsidiarity a nesplnenie predpokladov pre priznanie náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch*“, a tiež dostatočne nevysvetlil, prečo sa odklonil od svojej vlastnej judikatúry a súdnej praxe všeobecných súdov Českej republiky. Cituje aj viaceré rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva, v ktorých bolo vyslovené porušenie slobody prejavu v obdobných prípadoch.

Podľa § 11 Občianskeho zákonníka fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy.

Podľa § 13 ods. 1 Občianskeho zákonníka fyzická osoba má právo najmä sa domáhať, aby sa upustilo od neoprávnených zásahov do práva na ochranu jeho osobnosti, aby sa odstránili následky týchto zásahov a aby mu bolo dané primerané zadost'učinenie.

Podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka pokiaľ by sa nezdalo postačujúce zadost'učinenie podľa odseku 1 najmä preto, že bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jeho vážnosť v spoločnosti, má fyzická osoba tiež právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch.

Podľa § 15 Občianskeho zákonníka po smrti fyzickej osoby patrí uplatňovať právo na ochranu jeho osobnosti manželovi a deťom, a ak ich niet, jeho rodičom.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 prvej vety dohovoru každý má právo, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu...

Ústavný súd zistil, že okresný súd rozsudkom sp. zn. 7 C 139/04 z 30. mája 2005 uložil sťažovateľke ako vydavateľke denníka... zaplatiť navrhovateľovi P. W. sumu 100 000 Sk (z toho 80 000 Sk z titulu neoprávneného zásahu do práva na ochranu osobnosti M. W. a 20 000 Sk z titulu neoprávneného zásahu do jeho práva na ochranu osobnosti), pretože porušila „právo na ochranu osobnosti navrhovateľa a jeho matky uverejnením článku a fotografií v denníku... dňa...“. Okresný súd vo zvyšnej časti žalobu zamietol (navrhovateľ

sa domáhal zaplataenia nemajetkovej ujmy v sume 5 mil. Sk) a súčasne rozhodol o trovách konania.

Proti tomuto rozsudku podali obaja účastníci konania odvolanie.

O podaných odvolaniach rozhodol krajský súd rozsudkom sp. zn. 8 Co 342/05 z 11. decembra 2008 tak, že rozsudok súdu prvého stupňa v jeho napadnutej časti potvrdil.

Krajský súd v rozsudku sp. zn. 8 Co 342/05 z 11. decembra 2008 odôvodnil výrok, ktorým potvrdil rozsudok okresného súdu sp. zn. 7 C 139/04 z 30. mája 2005, takto:

«Odvolací súd preskúmal vec v medziach a dôvodoch uvedených v odvolaní (§ 212 ods. 1 O. s. p.) bez nariadenia pojednávania podľa § 214 ods. 2 O. s. p. v spojení s ustanovením § 156 ods. 3 O. s. p. a dospel k záveru, že napadnutý rozsudok je vecne správny...»

V prejednávanej veci bolo vykonaným dokazovaním preukázané, že dňa 15. 8. 2003 bola na titulnej strane uverejnená fotografia manželov W. a fotografia z miesta, kde bolo nájdené telo M. W. s upútavkou na ďalšie články. Na str. 2-4 toho istého vydania novín boli uverejnené ďalšie, fotografie manželov W., fotografia miesta, kde bolo nájdené, telo M. W. už vo väčšom formáte s kruhom označujúcim ležiace telo so zdvihnutou rukou a fotografie... Na týchto stranách boli ďalej uverejnené články pod nadpisom „W.: Samovražda! Predávkovala sa?“ a „W.: Život si užívali plnými dúškami!“ a menší článok pod nadpisom „Chcela vraj privatizovať...“. V denniku... dňa... bola na titulnej strane uverejnená veľká fotografia M. W. a malá fotografia jej manžela s upútavkou na článok uverejnený v novinách na str. 2-3 pod nadpisom „Samovražda M. W.: Čo bolo v liste na rozlúčku“. Na stranách 2-3 bola uverejnená fotografia M. W., jej manžela, fotografia z miesta, kde zomrela M. W., ktorá zobrazuje, ako jej telo nakladajú do pohrebného voza a fotografia... V článku pod nadpisom „List na rozlúčku: Všetko je moja vina“ bolo uvedené, že M. W. sa mi to, čo som chcela. Všetko je moja vina. Do ďalšieho života Vám želám veľa lásky a šťastia.“

Medzi účastníkmi konania nebolo sporné, že uverejnenie fotografií matky navrhovateľa, vrátane tých, ktoré zobrazovali jej mŕtve telo a obsahu jej listu na rozlúčku nebolo s jej súhlasom alebo so súhlasom jej pozostalého manžela alebo detí. Z takto

zisteného skutkového stavu súd vyvodil záver, že odporca neoprávnene zasiahol do práva matky navrhovateľa na ochranu osobnosti, najmä ľudskej dôstojnosti a súkromia, a to uverejnením fotografií jej mŕtveho tela v kombinácii s fotkami vyhotovenými ešte za jej života a výňatku z jej listu na rozlúčku adresovaného jej najbližším.

So záverom prvostupňového súdu o neoprávnenosti zásahu do práva na ochranu osobnosti M. W. sa odvolací súd v plnom rozsahu stotožňuje a to aj pokiaľ ide o jeho odôvodnenie. Zverejnenie fotografie zachytávajúcej jej mŕtve telo bolo v rozpore s všeobecne chráneným právom na súkromie a navrhovateľ ako osoba oprávnená podľa § 15 Obč. zák. mal právo vzoprieť sa proti takémuto neoprávnenému zásahu voči odporcovi. Spravodajská licencia, ktorou sa odporca v tomto smere bránil i s poukazom na to, že matka navrhovateľa bola osobou verejného záujmu, vo vzťahu k ochrane jej osobnostných práv, medzi ktoré sa radí aj ochrana mŕtveho tela ako integrálnej súčasti osobnosti fyzickej osoby sa nemohla presadiť, keďže táto je jej hierarchicky nadriadená. Predmetom všeobecného osobnostného práva sa chráni osobnosť fyzickej osoby ako individuality, v jej fyzickej a morálnej jednote. Základné a najdôležitejšie chránené osobné hodnoty každej fyzickej osoby sú život, zdravie a telo, a to i mŕtve až dovtedy, kým sú telesné pozostatky človeka individualizované, čo vyplýva i z ustanovenia § 15 Obč. zák. Pri ochrane mŕtveho teda nie je podstatné, tak ako to uviedol i prvostupňový súd, či sa takáto ochrana poskytuje osobe verejného záujmu alebo osobe, ktorá nieje verejne známa.

Pokiaľ ide o zverejnenie fotografií vyhotovených ešte za života matky navrhovateľa podľa odvolacieho súdu prvostupňový súd správne vychádzal z obsahom práva na podobizeň a obrazovú snímku (§ 12 Obč. zák.), ktoré zahŕňa aj oprávnenie brániť sa proti neoprávnenému použitiu podobizne, resp. obrazovej snímky; podľa ustanovenia § 12 ods. 1 Obč. zák. podobizne a obrazové záznamy týkajúce sa fyzickej osoby sa smú použiť len s jej privolením. Občiansky zákonník uvedený zabezpečuje širokou a pružnou generálnou klauzulou v § 11 Obč. zák., ktorá zahŕňa aj právo na podobu, aj keď ho výslovne neuvádza.

Medzi účastníkmi nebolo sporné, že privolenie na uverejnenie predmetných fotografií matky navrhovateľa vyhotovených ešte za jej života po jej smrti ona nedala súhlas a súhlas nedali ani jej pozostalý manžel a deti. Osobnostné právo na podobizeň nie je závislé

od vlastníckeho práva k fotografiám, a pre ich použitie teda nebolo významné, že boli odporcom vyhotovené so súhlasom matky odporcu a sú jeho vlastníctvom.

Odvolací súd sa stotožňuje aj s odôvodnením prvostupňového súdu k neoprávnenému zverejneniu listu na rozlúčku matky navrhovateľa odporcom, na ktorý sa nevzťahuje úprava v § 12 ods. 3 Obč. zák., v ktorom sa zaoberal všetkými k tomuto vznášanými námietkami odporcu. Právo na ochranu písomnosti ustanovuje § 12 v spojení s ustanovením § 11 Obč. zák. Obsahom práva na osobný slovný prejav je dispozičné právo subjektu na použitie tohto prejavu, ktoré zahŕňa i právo brániť sa proti neoprávnenému prejavu osobnej povahy.

Použitie písomnosti osobnej povahy sa viaže okrem súhlasu toho, o čí prejav osobnej povahy ide, aj na súhlas osoby, ktorej sa prejav týka, keď tento môže zasiahnuť do jeho osobnej integrity. Neoprávneným zverejnením listu matky navrhovateľa na rozlúčku odporca zasiahol aj do osobných práv navrhovateľa, pretože tento bol adresovaný aj jemu. Po vyvodení záveru o neoprávnenosti zásahu odporcu do osobnostných práv matky navrhovateľa a zverejnením listu na rozlúčku aj do jeho práva na súkromie a aj práva na ochranu písomnosti, a o tom, že k tomuto, s ohľadom na okolnosti nie je podstatné, či matka navrhovateľa bola osobou verejne známou alebo nie, zostalo v konaní vyporiadať sa s námietkou odporcu, že navrhovateľ nie je aktívne legitimovaný pri domáhaní sa ochrany podľa ust. § 15 Obč. zák. uplatňovať si aj náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch a že nebola preukázaná príčinná súvislosť medzi neoprávneným zásahom a ujmom a ani konkrétna ujma, ako aj s námietkou vznesenou navrhovateľom, že k rozhodnutiu o náhrade nemajetkovej ujmy nebolo potrebné dokazovať ujmu, ktorá jemu a jeho matke vznikla neoprávneným konaním odporcu.

K aktívnej legitimácii navrhovateľa domáhať sa satisfakcie za zásah do osobnostných práv jeho matky prvostupňový súd poukázal na ustanovenie § 15 Obč. zák., podľa ktorého po smrti fyzickej osoby patrí uplatňovať právo na ochranu jej osobnosti manželovi a deťom, a ak ich niet, jeho rodičom. Súd prvého stupňa zvažoval uplatnený nárok na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch podľa zistených okolností vo veci a zvažoval i to, či by nemala byť poskytnutá iná forma satisfakcie a vyslovil názor, že s ohľadom na povahu zásahu do práva na ochranu ľudskej dôstojnosti matky navrhovateľa a do jeho súkromia by ospravedlnenie, či iná forma satisfakcie ako v peniazoch nebola dostatočná a bola by bez zmyslu...

Aktívna vecná legitímácia bola predmetom dokazovania v prvostupňovom konaní a súd ju v konaní aj správne posúdil. Skutočnosť, že navrhovateľ si môže uplatňovať v rámci posmrtnej ochrany svojej matky zadosťučinenie v peniazoch vyplýva z ustanovenia § 15 Obč. zák. v spojení s jeho ustanovením § 13 ods. 2, keďže osoby uvedené v § 15 Obč. zák. môžu k ochrane osobnosti zomrelého použiť všetky právne prostriedky uvedené v § 13 Obč. zák., vrátane náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch, keď touto právnou úpravou tento prostriedok nie je vylúčený. Odvolací súd si je vedomý, že táto otázka je v praxi súdov stále aktuálna. Názor zastavaný súdom prvého stupňa však reflektuje zmenu spoločenských pomerov, ku ktorej došlo v predchádzajúcich rokoch a ktorá nachádza svoje vyjadrenie aj v rozhodovaní súdov o nárokoch z neoprávnených zásahov do osobnostných práv. Odrazom zmeny je narastajúci počet prípadov, keď sa dotknutí domáhajú ochrany osobnosti využívaním všetkých prostriedkov vzhľadom na čoraz necitlivejší prístup médií k osobnosti človeka, ovplyvneným záujmom o presadenie sa v súťaži s ostatnými.

Príčinnú súvislosť medzi protiprávnym zásahom do práv navrhovateľa a jeho matky a ujmom, ktorá im týmto vznikla, súd považoval za danú a z toho aj pri rozhodovaní vychádzal. Odvolací súd k tomuto dodáva, že skutočnosť, že deti zomretej osoby sa intenzívne, s nepriaznivými následkami, dotýkajú zverejnené informácie a fotografie ich zomretej matky (za predpokladu, že k tomu nedali súhlas), nie je treba osobitne dokazovať. S prihliadnutím na okolnosti zásahu do nemajetkovej sféry navrhovateľa nebolo potrebné skúmať, konkrétne aká majetková ujma navrhovateľovi vznikla preukázanými zásahmi; pre účely priznania náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch bolo postačujúce zistiť, k zásahu akej povahy došlo, do ktorého z osobnostných práv a akým rozsahom dopadu a s akými následkami v nemajetkovej sfére osobnosti navrhovateľa jeho matky bolo zasiahnuté, čo sa v danej veci aj stalo.

Náhradu nemajetkovej ujmy priznal prvostupňový súd navrhovateľovi ako minimálnu za daných okolností tým, že navrhovateľ náležité neodôvodnil a nepreukázal potrebu priznania vyššej náhrady.

Odvolací súd priznanú náhradu, na rozdiel od súdu prvého stupňa, považuje za primeranú a zodpovedajúcu súdnej praxi. Vyhovuje kritériám stanoveným zákonom v § 13 ods. 3 Obč. zák. a to závažnosti vzniknutej nemajetkovej ujmy i okolnostiam, za ktorých došlo k neoprávnenému zásahu do osobnosti navrhovateľa a jeho matky.

Samotné jednotlivé súčasti osobnosti fyzickej osoby a osobnostných práv, ktorým poskytuje ochranu § 13 Obč. zák. (ľudská dôstojnosť, česť, meno, vážnosť, súkromie a pod) sú hodnoty, ktoré v podstate nemožno vyjadriť v peniazoch a nemožno výšku náhrady v konkrétnom prípade zisťovať sčítavaním náhrad za dokázané neoprávnené zásahy. Výšku náhrady nemajetkovej ujmy však možno určiť, a to spôsobom ktorý uvádza zákon – s prihliadnutím na vzniknutú ujmu a na okolnosti, za ktorých k porušeniu práva došlo (§ 13 ods. 3 Obč. zák.). Uvádzaným odvolací súd prisvedčil námietke navrhovateľa, že k rozhodnutiu o náhrade nemajetkovej ujmy nebolo potrebné dokazovať ujmu, ktorá jemu a jeho matke vznikla neoprávneným konaním odporcu.»

Ústavný súd podľa svojej konštantnej judikatúry nemá zásadne oprávnenie preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol, alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil (II. ÚS 21/96, III. ÚS 151/05). Vo všeobecnosti úlohou súdnej ochrany ústavnosti poskytovanej ústavným súdom napokon nie je ani chrániť občana pred skutkovými omylmi všeobecných súdov, ale chrániť ho pred takými zásahmi do jeho práv, ktoré sú z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné (I. ÚS 17/01). Z rozdelenia súdnej moci v ústave medzi ústavný súd a všeobecné súdy totiž vyplýva, že ústavný súd nie je opravnou inštanciou vo veciach patriacich do právomoci všeobecných súdov. Úlohou ústavného súdu nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 5 ústavy (I. ÚS 13/01, I. ÚS 120/04).

V rámci kontroly ústavnosti, ktorej bol podrobený označený rozsudok krajského súdu, ústavný súd vychádzal z právnej úpravy týkajúcej sa ochrany osobnosti (§ 11 a nasl. Občianskeho zákonníka) a spôsobu jej aplikácie v konkrétnom prípade.

Vychádzajúc z uvedeného rozsudku je ústavný súd toho názoru, že závery krajského súdu treba hodnotiť ako odôvodnené, nearbitrárne a zlučiteľné s obsahom základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Odôvodnenie priznania nemajetkovej ujmy krajským súdom (predtým okresným súdom) hodnotí ústavný súd v okolnostiach prípadu ako opodstatnené a legitímne. K tomu poznamenáva, že nemá pozíciu opravnej inštalácie voči rozhodnutiam všeobecných súdov a ani nenapráva ich skutkové alebo právne výstupy, ak sa zakladajú na konkrétnych faktoch a sú aj dostatočne odôvodnené, o to viac, ak v zmysle všeobecne záväzných právnych predpisov sa má verdikt súdu zakladať na voľnej úvahe.

Tak to bolo aj v prípade sťažovateľky, keď ústavný súd nemal dôvod zasiahnuť do rozhodnutia krajského súdu sp. zn. 8 Co 342/05 z 11. decembra 2008 a akýmkoľvek spôsobom ovplyvniť názor všeobecných súdov týkajúci sa priznanej náhrady nemajetkovej ujmy v sume 100 000 Sk.

Krajský súd sa v týchto súvislostiach stotožnil so závermi okresného súdu, ktoré považoval za úplné a vystihujúce podstatu prerokúvanej veci, a samotná skutočnosť, že sa sťažovateľka s rozsudkom krajského súdu nestotožňuje, nemôže viesť k záveru o jeho zjavnej neodôvodnenosti alebo arbitrárnosti (obdobne napr. II. ÚS 209/08).

Sťažovateľka má na vec síce iný názor a spochybňuje hodnotiace úsudky krajského súdu, ale podľa názoru ústavného súdu krajský súd rozhodol správne, ak nezistil iné dôvody, ktoré by mohli spochybniť alebo zmeniť rozhodnutie okresného súdu sp. zn. 7 C 139/04 z 30. mája 2005. V tomto rozhodnutí už okresný súd (najmä na s. 2 až 5 svojho rozsudku) dal odpoveď i na niektoré námietky sťažovateľky, ktoré vzniesla aj v sťažnosti adresovanej ústavnému súdu, a z rozhodnutí všeobecných súdov nevplýva jednostrannosť alebo taká aplikácia právnych predpisov (Občianskeho zákonníka) v tejto veci, ktorá by mohla eventuálne zasiahnuť do základného práva sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Ústavný súd preto nepovažuje rozsudok krajského súdu sp. zn. 8 Co 342/05 z 11. decembra 2008 za zjavne neodôvodnený alebo arbitrárny, a tak z ústavného hľadiska

neospravedliteľný, resp. neudržateľný tak, aby to malo za následok porušenie základného práva sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Z citovaných článkov ústavy a dohovoru tiež nemožno vyvodzovať, že dôvody uvedené súdom sa musia zaoberať zvlášť každým bodom, ktorý niektorý z účastníkov konania môže považovať za základný pre svoju argumentáciu (*mutatis mutandis* I. ÚS 56/01).

Preto ústavný súd jej sťažnosť v tejto časti odmietol ako zjavne neopodstatnenú podľa § 25 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

2. Sťažovateľka vo svojej sťažnosti namietala ďalej porušenie základného práva na slobodu prejavu podľa čl. 26 ods. 1, 2 a 4 ústavy a práva podľa čl. 10 ods. 1 a 2 dohovoru potvrdzujúcim výrokom rozsudku krajského súdu sp. zn. 8 Co 342/05 z 11. decembra 2008.

Podľa čl. 26 ods. 1 ústavy sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.

Podľa čl. 26 ods. 2 ústavy každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povolovaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon.

Podľa čl. 26 ods. 4 ústavy slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.

Podľa čl. 10 dohovoru každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice (ods. 1). Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa aj povinnosti, aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam obmedzeniam alebo sankciám, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, zabráneniu úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci (ods. 2).

K namietanému porušeniu základných práv podľa čl. 26 ods. 1 a 4 ústavy a práv podľa čl. 10 ods. 1 a 2 dohovoru ústavný súd považuje za potrebné uviesť, že v súlade so svojou stabilizovanou judikatúrou zastáva názor, že všeobecný súd zásadne nemôže byť sekundárnym porušovateľom základných práv a práv hmotného charakteru, ak toto porušenie nevyplynie z toho, že všeobecný súd súčasne porušil aj ústavnoprosesné princípy postupu vyplývajúce z čl. 46 až čl. 48 ústavy. V opačnom prípade by sa ústavný súd stal opravnou inštanciou voči všeobecným súdom, a nie súdnym orgánom ochrany ústavnosti podľa čl. 124 ústavy v spojení s čl. 127 ods. 1 ústavy. Ústavný súd by takým postupom nahradzoval skutkové a právne závery v rozhodnutiach všeobecných súdov, ale bez toho, aby vykonal dokazovanie, ktoré je základom na to, aby sa vytvoril skutkový základ rozhodnutí všeobecných súdov a jeho subsumcia pod právne normy.

Ústavný súd konštatuje, že z tohto dôvodu (sťažnosť sťažovateľky bola v časti namietajúcej porušenie jej základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. dohovoru odmietnutá) nie je potom ani žiadna vecná súvislosť medzi napadnutým rozsudkom krajského súdu a označenými základnými právami podľa čl. 26 ods. 1 a 4 ústavy a právami podľa čl. 10 ods. 1 a 2 dohovoru.

Z uvedených dôvodov rozhodol ústavný súd tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto uznesenia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. júla 2009